

СПОРТИВНИЙ ПРОФВІДБІР І ВІДБІР ЩОДО СПОРТИВНОЇ ПЕРСПЕКТИВНОСТІ СПОРТСМЕНА

А Розкривається зміст поняття «спортивний профвідбір», яке отримує все ширше розповсюдження в спорті. Безперервне зростання досягнень у спорті взагалі, і в спортивних іграх, зокрема, пред'являє все більше вимог до системи підготовки спортсменів, в якій істотно місце займає пошук обдарованих людей. Тому серед бажаючих займатися спортом необхідно підвищити якість відбору і здійснити пошук найталановитіших і найперспективніших дітей, які можуть показати видатні спортивні результати.

Ключові слова: спортивний профвідбір; етапи спортивного профвідбору; психологічні компоненти профвідбору; спортивна придатність.

Постановка проблеми. Характерною особливістю сучасного спорту є науково обґрунтований пошук талановитих дітей і молодих людей, яким під силу великі тренувальні та змагальні навантаження і високі темпи спортивного вдосконалення. При максимальній інтенсифікації навантажень, відчайдушній боротьбі рівних за силами суперників, сильних емоційних хвилюваннях, напруженої діяльності всіх систем організму тільки кращі з кращих можуть досягти вагомих результатів у спорті.

Природний відбір не дозволяє вирішити проблему підготовки кваліфікованого резерву, оскільки, згідно зі статистичними даними, відомо, що в ДЮСШ, СДЮШОР, УФК, УОР, спеціалізованих класах з футболу відбувається значне «відсіювання» дітей, які займаються футболом. 70% юних спортсменів припиняють заняття через невідповідність програм відбору та підготовки кваліфікованих виконавців.

Аналіз методичних джерел. Проблемами спортивного відбору займалися видатні тренери Олександр Шпаков (серед числа вихованців можна виділити Андрія Шевченка), Віктор Лазоренко (працюючи у Чернігові розгледів талант гравця збірної України та Динамо Київ Андрія Ярмоленко), Юрій Кевлич (посприяв розвитку Євгена Коноплянки у юнацькі роки як гравця світового рівня), також багато уваги спортивного відбору приділяють тренери Запорізького Металурга (вихованці яких поповнюють ряди команд прем'єр ліги України та країн Європи).

Недостатньо вдосконала система спортивного відбору юних спортсменів обумовлена багатьма причинами, в тому числі тим, що немає обґрунтованої інформації про значущість певних факторів для становлення майстерності, недостатньо вивчені надійність та інформативність методів відбору дітей для навчання й удосконалення в секціях, групах, класах.

Проблема підготовки повноцінного спортивного резерву стосується широкої низки питань організаційного, методичного, наукового характеру. Вона пов'язана з проблемою управління багаторічної підготовкою юних і діючих спортсменів.

Аналізуючи показники розвитку дихальної системи у дітей і підлітків, необхідно відзначити, що тут особливо помітна висока лабільність, як функціональна властивість молодого організму. Так, частота дихання швидко змінюється від зовнішніх і внутрішніх впливів.

Важливим компонентом огляду дітей при відборі для занять спортом є визначення їхнього біологічного віку. Відомо, що від темпів статевого розвитку залежить різниця в рівні розвитку дітей однакового паспортного віку. Досвід відбору дітей показує, що дуже часто відбирають дітей із прискореним біологічним розвитком, які в подальшому іноді втрачають перевагу. Великих успіхів на наступних етапах спортивного вдосконалення домагаються діти з нормальним ходом біологічного розвитку. Такі діти у віці 16–17 років мають різке зростання морфофункціональних можливостей організму, тоді як у акселератів дані можли-

вості стабілізуються або навіть знижуються.

Суттєве значення на початкових етапах відбору має також облік психічних показників схильності до змагальної діяльності. Основними серед них є прагнення отримувати високі оцінки за виконання завдань, рішучість і наполегливість в ігрових ситуаціях, сміливість у виконанні незначимих завдань, бажання займатися спортом.

Результати спеціально проведених досліджень, а також узагальнення передового досвіду підготовки юних футболістів дозволяють припустити, що фізичні аспекти підготовленості спортсменів знаходять своє специфічне відображення, головним чином, з високою стартовою швидкістю, швидкісно-силових можливостях, швидкісної витривалості, загальної та спеціальної спритності. Крім того, важливими в цьому аспекті є певні форми і характер взаємозалежностей даних фізичних якостей спортсмена. Такі дані необхідні вже на початкових етапах спортивного відбору в спорті.

З цією метою треба проводити дослідження з визначення швидкості бігу на коротких і суб-коротких дистанціях, часу одиночного руху і реагування на об'єкт, висоти вертикального вистрибування, а також визначити коефіцієнти диференціювання м'язових зусиль.

Основу спорту складають три важливих елементи: відбір, тренування та змагання, в яких виявляються функціонування і розвиток усієї галузі спорту в цілому, а також окремих спортсменів і команд. Необхідність організації психологічно обґрунтованої системи спортивного відбору обумовлена тим, що, по-перше, період активної спортивного життя в спорті, як правило, невеликий і не перевищує в конкретних видах спорту певну його специфікою кількість років. По-друге, індивідуальні особливості психіки спортсменів не всім дозволяють досягти високих спортивних результатів у необхідний термін або виступати протягом багатьох років поспіль. По-третє, завжди різні можливості й умови тренувань і майстерність тренерів, також ускладнює, подовжує шлях до успіху [1; 5].

Грунтуючись на традиційному визначенні спортивного відбору як «системи організаційно-методичних засобів, з використанням педагогічних, психологічних, соціологічних і медико-біологічних методів дослідження, що дає можливість визначити здібності дітей, підлітків та юнаків зі спеціалізації в конкретному виді спорту або групи видів спорту» [4, с. 5] щодо психологічного відбору прийнятне конкретизоване визначення його як процесу, заснованого на вивченні певних рівнів виконання дій і зіставленні їхніх результатів із успішністю діяльності спортсмена. Рівень виконання дій залежить насамперед від рівня сформованості необхідних психічних якостей, а поведінка спортсмена при практичній реалізації зазначених дій – від особистісних його якостей [5].

Виклад основного матеріалу. Аналіз методичних джерел доводить, що для успішної реалізації багаторічної підготовки на кожному з етапів спортивного відбору необхідно враховувати цілий комплекс показників, серед яких:

1. Оптимальний вік (паспортний або біологічний) досягнення високих результатів в обраному виді спорту.

2. Спрямованість тренувальних і змагальних впливів, а також методи і засоби підготовки та особливості відновлення юних спортсменів.

3. Рівень модельних характеристик фізичної, технічної, тактичної, психологічної та інших видів підготовленості, яких необхідно досягти юним спортсменам на певному етапі багаторічної підготовки.

4. Допустимі норми навантаження (обсяг, інтенсивність, величина адаптаційних змін, що досягаються за рахунок реалізованого навантаження) залежно від індивідуальних характеристик стану основних функціональних систем юних спортсменів.

5. Контрольні нормативи, що використовуються з метою корекції спрямованості системи підготовки.

Значне місце в спортивному відборі займає спортивний професійний відбір, мета якого – встановити відповідність усіх систем організму спортсмена вимогам конкретного виду спорту й оцінити можливості успішного становлення в ньому. Спортивний профвідбір складається з наступних етапів [1; 2; 3; 5]:

1) визначення придатності до занять спортом (спортивна перспективність);

2) визначення здібностей до початкової фізичної підготовки;

3) визначення придатності до занять конкретним видом спорту, де необхідно встановити також спортивну надійність і готовність;

4) розподіл відповідно до спортивного амплуа;

5) визначення перспектив досягнення високих результатів;

6) відбір для участі в конкретному змаганні.

Відбір щодо спортивної перспективності полягає у встановленні стійких психологічних і психофізіологічних індивідуальних особливостей спортсмена, на основі яких можливе успішне формування його творчої діяльності в конкретному виді спорту. Необхідно пам'ятати, що спортивний профвідбір не може ґрунтуватися на окремо взятих морфофункціональних, функціональних, ергономічних, педагогічних чи психологічних умовах, а тільки на їхньому раціональному комплексному поєднанні [8].

Виділяючи провідні психологічні компоненти придатності (спрямованість особистості спортсмена, вольові якості, емоційна стійкість, психічні якості тощо), А. В. Родіонов вважає, що поєднання та особливості прояву зазначених та інших складових придатності не є постійним або однаковим у всіх кваліфікованих спортсменів [9].

Названий комплекс придатності передбачає нерівномірність розвитку і компенсаторні, які проявляються в багатьох кількісних співвідношеннях різних психічних функцій. Саме цим А. В. Родіонов пояснює, чому спортсмени однакового рівня підготовки, які мають майже однакові

спортивні досягнення, дуже часто кардинально різняться між собою щодо характеру дій.

У відборі щодо спортивної надійності на перше місце висувається досвід, набутий спортсменом під час значної кількості змагань протягом кар'єри. Але, безперечно, мають певне значення і вроджені індивідуально-особистісні якості спортсмена.

Відбір щодо спортивної готовності спортсмена здійснюється за допомогою діагностики досягнень або успішності, що дає можливість побачити, наскільки успішно той чи інший спортсмен опанував потрібними техніко-тактичними та фізичними навичками, необхідними для досягнення стану оптимальної готовності [7].

Придатність до занять конкретним видом спорту базується на відповідності та гармонійному поєднанні спортивної діяльності і проявів особистості спортсмена, що забезпечували б необхідні умови для сталої ефективності діяльності спортсмена при відсутності загрози його фізичному і психічному стану.

Висновок. Отже, визначаючи спортивну придатність спортсмена до можливого успішного заняття конкретним видом спорту, необхідно враховувати наступні важливі базові положення [6]:

– придатність не є показником здібностей людини, а проблемою особистості;

– конкретний вид спорту не тільки вимагає від спортсмена вдосконалення в даному виді рухової діяльності, а й визначає для нього можливості особистісного розвитку;

– оцінка рівня придатності спортсмена до конкретного виду спорту визначається на підставі вивчення фізичної, психологічної та медико-біологічної готовності організму людини;

– систему визначення придатності має характер прогнозу, можна виробити, враховуючи рівень досягнень у даному виді спорту.

Список використаних джерел

1. Анастаси, А. Психологическое тестирование / Анна Анастаси, Сюзан Урбина. – СПб. : Питер, 2003. – 688 с.
2. Ангейлейдер, С. В. В поисках успеха (Уроки побед) / С. В. Ангейлейдер. – СПб. : Центр карьеры, 1999. – 190 с.
3. Волков, В. М. Спортивный отбор / В. М. Волков, В. П. Филин. – Москва : Физкультура и спорт, 1983. – 176 с.
4. Волков, Л. В. Теория спортивного отбора: способности, одарённость, талант / Л. В. Волков. – Киев : Вежа, 1997. – 128 с.
5. Гуревич, К. М. Введение в психодиагностику / К. М. Гуревич, Е. М. Борисова. – Москва : Академия, 2000. – 192 с.
6. Психология : уч. для студ. ИФК / под ред. В.М. Мельникова. – Москва : ФИС, 1987. – 386 с.
7. Неверкович, С. Д. Роль и функции психологии в спорте / С. Д. Неверкович // Спортивный психолог. – 2004. – № 2. – С. 4–11.
8. Родіонов, А. В. Психология физического воспитания и спорта / А. В. Родіонов. – Москва : Академ. проект, 2004. – 570 с.
9. Рокушфалви, П. Некоторые психологические вопросы, связанные с выбором вида спорта / П. Рокушфалви // Психология и современный спорт : сб. науч. работ / [сост. : П. А. Рудик, В. В. Медведев, А. В. Родіонов]. – Москва : ФИС, 1973. – С. 170–174.

Дата надходження авторського оригіналу: 08.09.2015

Трушкін А. П. Спортивный профотбор и отбор относительно спортивной перспективности спортсмена.

А Раскрывается содержание понятия «спортивный профотбор», которое получает всё более широкое распространение в спорте. Непрерывный рост достижений в спорте вообще и в спортивных играх, в частности, предъявляет всё больше требований к системе подготовки спортсменов, в которой существенное место занимает поиск одарённых людей. Поэтому среди желающих заниматься спортом необходимо повысить качество отбора и осуществить поиск наиболее талантливых и перспективных детей, которые могут показать выдающиеся спортивные результаты.

Ключевые слова: спортивный профотбор, этапы спортивного профотбора, психологические компоненты профотбора, спортивная пригодность.

Trushkin A.P. Sports professional selection and selection with respect to the prospects of a sports athlete.

С The article reveals the concept of «sports professional selection,» which is becoming more prevalent in sport. The continuous growth of the achievements in sport in general, and in sports, in particular, demand more from the system of training athletes, which occupies an important place find talented people. Therefore, among those wishing to engage in sports need to improve the quality of selection and to search for the most talented and promising children who may show outstanding athletic performance.

Key words: sports professional selection, stages of sports physical fitness, psychological components of physical fitness, sports fitness.